

Kovács Szilvia

Specii de arbuști fructiferi

în grădini și plantații comerciale

Oradea, 2016

Cuprins

Introducere _____	5	Particularități tehnologice _____	42
Criterii de alegere a arbuștilor _____	6	Locul de plantare _____	42
Cătina (<i>Hippophaë rhamnoides</i>) _____	9	Amplasament, forma coroanei, lucrări de tăiere _____	43
Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	10	Agenți patogeni _____	43
Caracterizarea plantei _____	12	Înmulțire _____	45
Fructul _____	15	Soiuri _____	46
Particularități tehnologice _____	18	Modul și perioada optimă de recoltare _____	50
Cerințe față de locul de plantare _____	18	Utilizarea măceșului _____	51
Amplasament, forma coroanei, tăieri de întreținere _____	18	Cornul (<i>Cornus mas</i>) _____	57
Agenți patogeni _____	19	Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	58
Înmulțire _____	19	Caracterizarea plantei _____	60
Soiuri _____	20	Fructul _____	63
Modul și perioada optimă de recoltare _____	25	Particularități tehnologice _____	66
Utilizarea cătinei _____	28	Cerințe față de locul de plantare _____	66
Măceșul (<i>Rosa sp.</i>) _____	29	Amplasament, forma coroanei, lucrări de tăiere _____	66
Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	30	Agenți patogeni _____	67
Caracterizarea plantei _____	32	Înmulțire _____	68
Fructul _____	41	Soiuri _____	69
		Modul și perioada optimă de recoltare _____	72
		Utilizarea cornului _____	74
		Porumbarul (<i>Prunus spinosa</i>) _____	79
		Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	80
		Caracterizarea plantei _____	81
		Fructul _____	85
		Particularități tehnologice _____	86
		Locul de cultură _____	86

Aliniament, forma coroanei,	
lucrări de tăiere _____	86
Agenți patogeni _____	86
Înmulțire _____	89
Soiuri _____	90
Modul și perioada optimă de recoltare _____	92
Utilizarea porumbarului _____	93
Gutuiul japonez (<i>Chaenomeles sp.</i>) _____	95
Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	96
Caracterizarea plantei _____	97
Fructul _____	102
Particularități tehnologice _____	103
Locul de cultură _____	103
Înființarea culturii _____	103
Amplasament, forma coroanei,	
lucrări de tăiere _____	104
Agenți patogeni _____	104
Înmulțire _____	104
Soiuri _____	105
Modul și perioada optimă de recoltare _____	108
Utilizarea gutuiului japonez _____	110
Afinul (<i>Vaccinium sp.</i>) _____	111
Origine și răspândire. Istoricul culturii _____	112
Cerințe față de locul de cultură _____	113
Agenți patogeni _____	114
Înmulțire _____	115
Specii spontane și cultivate _____	116
Afinul de turbă, răchițeaua, răchițelele	
(<i>Vaccinium oxycoccos</i> L.) _____	116
Afinul negru (<i>Vaccinium myrtillus</i> L.) _____	117
Merișorul (<i>Vaccinium vitis-idaea</i> L.) _____	118
Răspândire, caracteristici _____	118
Particularități tehnologice _____	120
Soiuri _____	121
Recoltarea și modul de utilizare	
a fructelor _____	121
Afinul de cultură	
(<i>Vaccinium macrocarpon</i> Ait.) _____	122
Afinul pitic	
(<i>Vaccinium angustifolium</i> Aiton) _____	123
Afinul de cultură cu tufă înaltă	
(<i>Vaccinium corymbosum</i> L.) _____	124
Origine, răspândire, caracteristici _____	124
Particularități tehnologice _____	124
Recoltarea și modul de utilizare	
a fructelor _____	125
Soiuri _____	126
Hibridi ai speciilor <i>Vaccinium corymbosum</i>	
și <i>Vaccinium angustifolium</i> _____	129
Hibridi cu cerințe mari la temperaturi	
scăzute _____	129
Hibridi cu cerințe mici la temperaturi	
scăzute _____	130
Specii valoroase din punct de vedere	
al cultivării și prelucrării _____	131
Afinul veșnic verde	
(<i>Vaccinium ovatum</i> Pursh) _____	131
Afinul „ochi de iepure”	
(<i>Vaccinium virgatum</i> Aiton –	
syn. <i>Vaccinium ashei</i> J. M. Reade) _____	131
Anexe _____	133
Principalele valori nutriționale	
ale fructelor sălbatice _____	133
Bibliografie _____	138

Prefață

În ultimele decenii, interesul consumatorilor și producătorilor s-a îndreptat către arbuștii din flora spontană. Fructele acestora ne introduc într-o lume a aromelor deosebită, se pot prelucra în diverse moduri, iar cerințele plantelor sunt mai modeste. Unii arbuști sunt cunoscuți de secole (măceșul, cornul), în timp ce alții au fost introduși mai târziu în cultură (gutuiul japonez, porumbarul). În România, arbuștii fructiferi proveniți din flora spontană se cultivă pe suprafețe restrânse, exceptând cătina și, într-o măsură mai mică, măceșul și afinul. Ceilalți arbuști descriși în carte se regăsesc la noi doar în flora spontană, iar ca rezultat al cercetărilor efectuate asupra lor, în plantațiile comerciale, s-au obținut în speță doar hibrizi, și nu soiuri recunoscute. În plus, specii cum ar fi gutuiul japonez au la noi mai mult o valoare decorativă.

Fructele, semințele, frunzele, florile, uneori chiar scoarța arbuștilor fructiferi din flora spontană, sunt utilizate de sute de ani în scopuri terapeutice. Există documente scrise care atestă efectele terapeutice, precum și modul de folosire. În zilele noastre, cercetări moderne au dovedit

prezența materiilor prime utile în menținerea sănătății. Culegerea fructelor sălbatice se face și în zilele noastre în cantități mari. Din păcate, prețul de cumpărare a fructelor din flora spontană este mic, ceea ce influențează și prețul fructelor provenite din culturile dirijate. Nici industria prelucrării produselor nu face diferență între fructele de calitate, obținute din culturile controlate, și cele provenite din flora spontană, de calitate mai slabă.

În această carte dorim să vă prezentăm speciile de arbuști fructiferi sălbatici care se pot cultiva în grădină. Caracterizarea amănunțită vă ajută la recunoașterea acestora. De asemenea, descrierea soiurilor vă dă un indiciu în ceea ce privește alegerea soiului potrivit din gama largă de oferte de pe piața actuală. Pentru cultivarea lor cu succes vă prezentăm cerințele speciilor față de locul de cultivare, distanța de plantare recomandată, forma coroanei, precum și unele probleme legate de protecția plantelor. Cartea își propune să sublinieze multiplele întrebuințări ale acestor arbuști, pe lângă caracterul lor pur decorativ.

Criteria de alegere a arbuștilor

Nu este ușor să le alegem, dintre toate speciile existente, pe cele care se potrivesc în grădina noastră. În carte am încercat să cuprindem toate aspectele care ne ajută să luăm decizia potrivită. În alegerea optimă a speciei și soiului trebuie să ținem cont în primul rând de mărimea grădinii, de poziția acesteia, de tipul de sol și condițiile climatice, precum și de cerințele plantei alese față de factorii de vegetație și lucrările de îngrijire.

Pentru început, să ne orientăm în funcție de mărimea plantelor ce urmează să crească în grădina noastră. Arborii de talie mare și mijlocie (10-20 m) se

pretează în grădini de dimensiuni mai mari și în parcuri. Din această categorie fac parte scorușul (*Sorbus domestica*), dudul alb (*Morus alba*), acestea fiind considerate specii de talie mare, și scorușul de munte sau scorușul pășăresc (*Sorbus aucuparia*), de talie mijlocie. Arborii de 5-8 m înălțime – cum sunt, de exemplu, corcodușul, mirobolanul (*Prunus cerasifera*), păducelul (*Crataegus monogyna*) – și arbuștii fructiferi de 3-4 m – de exemplu, cornul (*Cornus mas*), cățina, socul – au cerințe destul de mari față de suprafață, însă prin tăieri de formare se pot dirija.

În grădinile de pe lângă casă, care sunt în general de dimensiuni mici, se pretează arbuștii fructiferi de talie mică și mijlocie. Din această categorie fac parte diferitele specii de măceș, porumbar, gutui japonez, aronia și afin. Talia plantelor este definită nu doar prin înălțime, ci și prin lățime, iar de acest aspect trebuie să ținem cont în alegerea plantelor și la plantarea grupurilor de arbuști. Arbuștii cu ramificare abundentă, cum sunt de exemplu cățina, cornul sau socul, inhibă creșterea și dezvoltarea plantelor vecine. Pe lângă dimensiunea plantelor se ține cont și de ritmul de

Criteria de alegere a speciei de fructe sălbatice

creștere, adică de timpul în care plantele ajung la dimensiunea finală. Cornul se dezvoltă rapid la început, după care urmează o creștere lentă, ajungând încet la dimensiunea maximă. Socul este caracterizat printr-o creștere rapidă și puternică, atingând 2-2,5 m într-un an. Trebuie să cunoaștem tipul coroanei arbustului sau arborelui ales, precum și tendința de îndesare a acesteia. Cu ajutorul tăierilor de rărire putem determina plantele să înflorească și să fructifice regulat, respectiv putem preveni apariția bolilor și dăunătorilor în coroana neaerisită. În grădină pot crea probleme speciile care se înmulțesc prin drajoni, cum sunt cățina, porumbarul, agrașul sau măceșul, specii la care trebuie să stopăm extinderea. La alegerea plantelor este foarte important să ținem cont de cerințele acestora față

de sol, umiditate, lumină și temperatură. Pentru aceasta trebuie să evaluăm corect condițiile climatice și tipul de sol al grădinii. Gutuiul japonez, trandafirul japonez, aronia nu se dezvoltă bine pe terenurile calcaroase, în timp ce acest tip de sol este preferat de corn și de majoritatea speciilor de măceș. Cornul este foarte rezistent la secetă, în timp ce aronia preferă locurile umede, cu precipitații abundente. Socul negru este pretențios la umiditate, însă sistemul radicular al acestuia nu suportă stagnarea apei. Unele specii de arbuști fructiferi sunt pretențioase nu doar la sol, ci și la calitatea apei de udat, cum sunt de exemplu speciile de afin. Dacă solul grădinii nu este adecvat pentru cultivarea lor, se recomandă cultivarea acestora în ghivece, iar pentru udare apă dedurizată.

La plantarea arbuștilor este bine să ținem cont de cerințele speciilor față de lumină. Cățina, porumbarul, măceșul preferă locurile luminoase, în timp ce cornul și gutuiul japonez se pot cultiva și în semiumbră. Speciile de arbuști fructiferi prezentate în carte sunt rezistente la temperaturile scăzute din timpul iernii. Înghețurile timpurii de primăvară pot dauna legării fructelor la speciile care înflorește timpuriu, cum sunt de exemplu cornul și porumbarul. La alegerea speciilor de arbuști trebuie să ținem cont și de valoarea lor decorativă. Nu doar culoarea, dimensiunea, densitatea florilor sunt importante, ci și perioada de înflorire. Este foarte decorativ cornul, care înflorește primăvara devreme, fiind vestitul primăverii, dar la fel ne încântă și socul negru, care înflorește cel mai târziu. Chiar

Criteria de alegere a speciei de fructe sălbatice

și fructele au o importanță decorativă, în special fructele galbene sau portocalii ale cătinii sau cele roșii ale măceșului, care rămân pe arbust și în timpul iernii. Fructele coapte ale cornului sau corcodușului, care se coc eșalonat și cad o perioadă lungă de timp, ne pot crea neplăceri dacă nu s-a ales bine locul de plantare. Astfel de arbuști nu se vor planta în fața casei, lângă alee sau în dreptul căilor de acces. Toamna, frunzele roșii de aro-nia și de afin, precum și cele galbene de corn, sunt foarte decorative. În carte sunt descrise, de asemenea, lucrările de îngrijire, precum și cele de

protecție a plantelor. Se recomandă să alegem pentru grădina noastră plante mai puțin sensibile la atacul bolilor și dăunătorilor. Cătina, de exemplu, devine sensibilă la căderea și putrezirea plăntuțelor (*Pythium debarianum*), însă această ciupercă se poate elimina prin tratarea materialului săditor. Se cunosc multe boli și dăunători care apar la soc, porumbar, păducel, scoruș, măr decorativ și măceș. La aceste specii este necesar să cunoaștem sensibilitatea plantelor la agenții patogeni și să alegem soiuri rezistente, deoarece pot pune în pericol și celelalte specii din grădină. De

asemenea, este foarte important să cunoaștem perioada de recoltare și modul de utilizare a fructelor. Coacerea fructelor se observă după culoarea acestora (de exemplu, la socul negru toate bobitele au o culoare negru-violet, iar afinelile sunt negru-albăstrui), acest criteriu fiind suficient pentru începerea recoltării. Fructele măceșului și cornului sunt bune și la supracoacere, iar fructele de porumbar se pot consuma după primul îngheț. La unele specii de arbuști din flora spontană, fructele se pot consuma în stare proaspătă – cazul cornului, porumbarului sau afinului – în timp ce la cătină, măceș, soc negru și gutui japonez, fructele se consumă mai mult sub formă prelucrată. În general, fructele soiurilor decorative nu se pot consuma (socul negru, de exemplu), de aceea trebuie să ne informăm înainte de plantare. Arbuștii fructiferi din flora spontană au o valoare ecologică și naturală de necontestat. Florile multor specii spontane sunt consumate de insectele polenizatoare, iar fructele constituie hrana preferată a păsărilor și mamiferelor de talie mică.

Cățina

Origine și răspândire. Istoricul culturii

Cătina (*Hippophaë rhamnoides* L.) se găsește în flora spontană atât în Europa cât și în Asia. Face parte din familia *Elaeagnaceae*. Se cunosc 15 subspecii, care diferă între ele prin tipul de habitat, caracteristicile morfologice ale plantei (densitatea spinilor) și prin caracteristicile fructelor. În Europa de Vest este răspândită

subspecia *Hippophaë rhamnoides*, din care s-au obținut majoritatea soiurilor cultivate în Europa. *Hippophaë rhamnoides* subspecia *fluviatilis*, care trăiește în Munții Alpi, prezintă importanță mai mică din punct de vedere al cultivării, fiind o plantă de talie mai mică, cu mai puțini spini, care crește în arii protejate.

Altă subspecie care trăiește spontan în pădurile din Munții Carpați, *Hippophaë rhamnoides* subspecia *carpatica*, are importanță locală. *Hippophaë rhamnoides* subspecia *mongolica* crește în Rusia. Soiurile obținute din această subspecie se adaptează ușor la condițiile climatice, fapt pentru care se pot cultiva cu

Plantație de cătină în Ungaria

